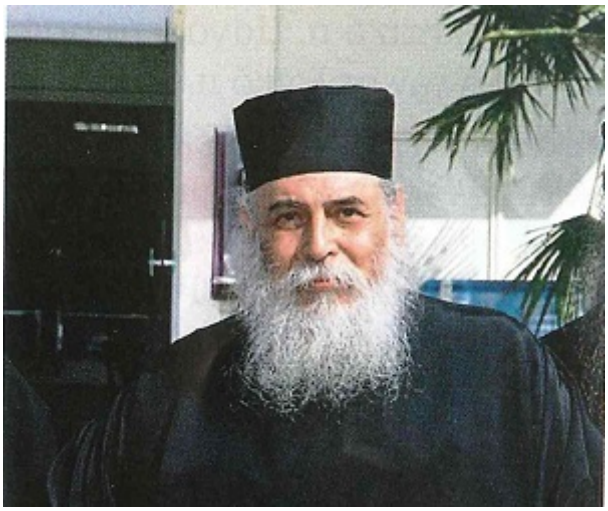
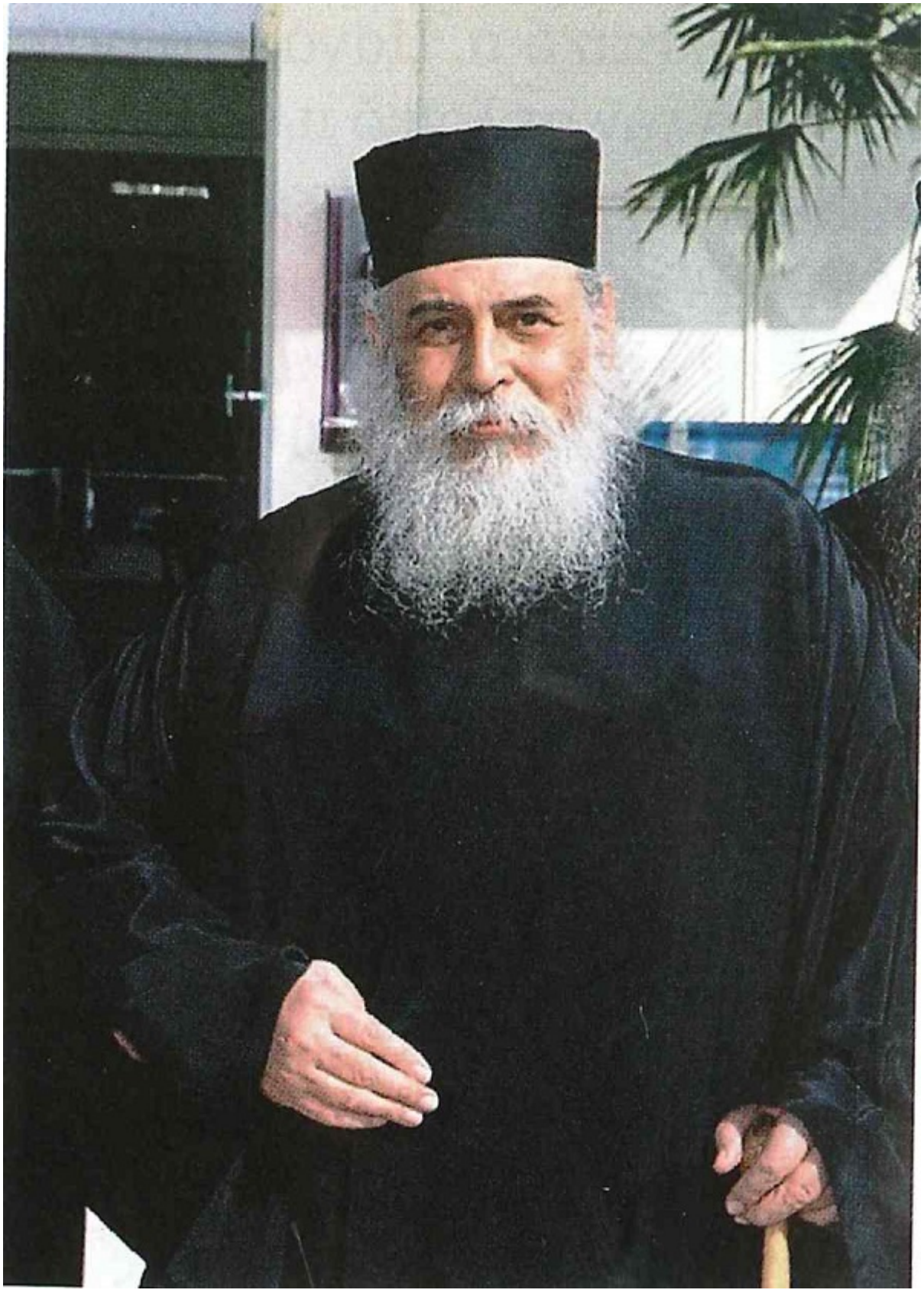
8 Ιουνίου 2026

Βίος και Θεολογία αρχιμ. Γεωργίου Γρηγοριάτη (1935 – 2014)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Γέρ. Γεώργιος Γρηγοριάτης (Καψάνης) / Συναξαριακές Μορφές

Πραγματοποιείται σήμερα στην Ι. Μονή Οσίου Γρηγορίου στο Άγιο Όρος το ετήσιο μνημόσυνο του μακαριστού Προηγουμένου Γεωργίου (Καψάνη). Εις μνήμην της ξεχωριστής αυτής προσωπικότητας του σύγχρονου Μοναχισμού, δημοσιεύουμε ένα κείμενο της Ιεράς Μονής στην οποία διακόνησε επί δεκαετίες, που αναφέρεται στην προσωπικότητα και το έργο του.

Αρχιμανδρίτης Γεώργιος Γρηγοριάτης (1935-2014)

Αναφορές στον βίο, την θεολογία και την ποιμαντική του

Εκ της Ιεράς Μονής Αγίου Γρηγορίου Αγίου Όρους

Αν θα θέλαμε με λίγες πινελιές να ζωγραφίσουμε -έξ ύπακοης- την προσωπικότητα του μακαριστού Γέροντός μας, Αρχιμ. Γεωργίου, θα λέγαμε τα εξής: Η ζωή του Γέροντος ήταν μία ευθεία γραμμή απόλυτης συνεπείας στο άγιο θέλημα του Θεού από την στιγμη της γεννήσεώς του μέχρι το μακάριο τέλος του, χωρίς λοξοδρομήσεις ή οπισθοδρομήσεις. «Υπήρξε ένας ειλικρινής άνθρωπος», ετόνισε την ημέρα της εξοδίου του ακολουθίας παλαιός αγιορείτης φίλος του και συναγωνιστής του, υπογραμμίζοντας έτσι την συμφωνία έργων και λόγων στον Γέροντα. Αγάπησε με όλη την ύπαρξί του τον Κύριο Ιησού Χριστό και την Εκκλησία Του, την «μία, αγία, καθολική και αποστολική», που ορθοτομεί τον λόγον της αληθείας Του, και αγκάλιασε όλους τους ανθρώπους, τις εικόνες του Θεού, οδηγώντας τους στην σωτηρία, δηλαδή στον Χριστό μας. Έτσι τον πρωτογνωρίσαμε και έτσι ετελείωσε την ζωή του.

Υπήρξε από την μικρή του ηλικία άνθρωπος της Εκκλησίας και Θεολόγος στην πράξι. Τριαδοκεντρικός, Χριστοκεντρικός, Αγιοπνευματικός, ύμνητης της Θεοτόκου, Αγιοπατερικός. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Το αγαπημένο θέμα του ήταν «η θέωσις» του ανθρώπου διά της μετοχής του στην άκτιστη Χάρι του Θεού. Γι’ αυτό και όπου εκαλείτο από τους κατά τόπους Αρχιερείς, για να ομιλήση στους Χριστιανούς, αυτό το θέμα ανέπτυσσε πρωτίστως. Όμως ήταν φανερό σε όλους, οτι αυτά που έλεγε, πρώτα ο ίδιος τα εβίωνε. Έλεγε: «Η αγωγή που δίδει η Ορθόδοξος Εκκλησία μας με την Θεία Λατρεία, την Πατερική θεολογία, τον Μοναχισμό, είναι αγωγή θεώσεως, αγωγή θεανθρωποκεντρική, με κέντρο τον θεάνθρωπο Χριστό». Υψίστη εμπειρία της θεώσεως είναι η θέα του ακτίστου φωτός του Τριαδικού Θεού από τους θεωμένους ανθρώπους. Σ’ αυτό το φως καλείται να εισέλθη ο αγωνιζόμενος Χριστιανός. Ο αγώνας του δεν είναι ένας αγώνας για ηθική καλλιτέρευσι, αλλά για την κατά

Χάριν ένωσί του με τον Θεό.

Μας έλεγε: «Πίσω άπο κάθε “τι” υπάρχει ένα “γιατί”», εννοώντας ότι για κάθε πράξι μας (“τι κάνουμε”) πρέπει να αναζητούμε το “γιατί το κάνουμε”. Θα πρέπει να αναζητούμε πάντοτε τον θεολογικό λόγο των πράξεών μας. Και τότε μόνον έχουν αξία οι πράξεις μας, όταν γίνωνται «Χάριτι θεού», «διά τον Θεόν» και «κατά Θεόν». Έτσι μας εισήγαγε συνεχώς στην πρακτική θεολογία.

Την αγάπη του προς την Παναγία μας δεν έπαυε να την δείχνη συνεχώς. Σε νηπιακή ηλικία εκινδύνευσε να πεθάνη. Όταν ομως με την Χάρι της Παναγίας μας εσώθη, αυτή απεκάλυψε στην μητέρα του, ότι θα του είναι παντοτεινή προστάτις και βοηθός. Γράφοντας κάποιο πόνημά του προς τιμήν της Παναγίας, φανέρωνε αυτά που συνείχαν πάντοτε την ψυχή του: «Αξιόν έστιν ως αληθώς μακαρίζειν Σε την Θεοτόκον... γιατι πρώτη Συ με τελεία εμπιστοσύνη προσέφερες την ελευθερία Σου αγαπητικά στον Θεό και διόρθωσες την ανυπακοή των πρωτοπλάστων· γιατί δεν εγνώρισες αμαρτία ή μολυσμό και παρουσίασες στον Θεό αγνή και καθαρά την ανθρωπίνη φύσι, όπως ο Ίδιος την έπλασε·... γιατί εξακολουθείς να προΐστασαι των λυτρωμένων από τον Υιό σου ανθρώπων και να είσαι παρούσα σε κάθε σύναξι της Εκκλησίας οδηγώντας όλους τους πιστούς στον Μονογενή Σου·... γιατί και την ιδική μου αμαρτωλη ψυχή παρηγορείς και Συ είσαι η ελπίδα μου για την παρούσα και την μέλλουσα ζωή...». Μας παρότρυνε πάντοτε να είμαστε κρατημένοι από το άγιο Μαφόριο της Θεοτόκου και να μην αμφιβάλλουμε καθόλου για την σωτηρία μας.

Ακόμη ήταν Πατερικός. Αν και είχε την δυνατότητα να αναπτύσση ιδικές του θεωρίες, ως έχων την μόρφωσιν ως πανεπιστημιακός διδάσκαλος και ως έχων το χάρισμα του λόγου, αυτός εφέρετο ως αμαθής και αδαής, καταφεύγων συνεχώς εις την σοφίαν των αγίων Πατέρων. Έγραφε: «Μη μαθητεύοντες στους αγίους Πατέρας μας, πάσχουμε από αναισθησία, αδυνατούμε να κατανοήσουμε την ορθόδοξο λειτουργική, ησυχαστική και νηπτική παράδοσι της προσευχής και της πνευματικής ζωής... Στερούμεθα πραγματικής ταπεινώσεως, η οποία θα μας βοηθούσε να αναγνωρίσουμε την αποτυχία της ιδικής μας «ευσεβείας» και να δεχθούμε εν μετανοία την ευσέβεια της Εκκλησίας, όπως μας την παραδίδουν οι άγιοι Πατέρες μας... Η σωτηρία του καθενός από μας και η ανακαίνισις της εκκλησιαστικής ζωής εξαρτάται από την εν μετανοία επιστροφή μας στους αγίους Πατέρας».

Επίσης με κάθε τρόπο έδειχνε την αγάπη του προς την Εκκλησία. Την πρώτη θέσι στην συνείδησι του Γέροντος κατείχε η Εκκλησία, δεύτερη το Άγιον Όρος και τρίτη η Μονή του. Σε όλη του την ζωή μοχθούσε για την Εκκλησία. Από νεαρός

φοιτητής, ως κατηχητής, μέχρι που εκοιμήθη, ως πνευματικός επισκόπων, ιερέων, μοναχών και μοναζουσών και πλήθους λαϊκών Χριστιανών, δεν σταμάτησε να αγαπά με φλόγα άσβεστη την Αγία Εκκλησία του Χριστού. Μας έλεγε: «Η μεγαλύτερη ευλογία της ζωής μας, πατέρες μου και αδελφοί μου, είναι ότι ζούμε μέσα στην Εκκλησία του Χριστού. Κι επειδή ζούμε στην Εκκλησία του Χριστού, ζούμε πολύ συχνά την δόξα του Θεού, τα μεγαλεία του Θεού, την αγάπη του Θεού, το έλεος του Θεού, την φιλανθρωπία του Θεού, τις δωρεές του Θεού, τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος». Προσφωνώντας τους επισκεπτομένους την Μονή Αρχιερείς έλεγε: «Εις το πρόσωπόν σας βλέπομεν την εικόνα του Χριστού, την οποίαν φέρετε ως επίσκοποι έχοντες την αποστολικην Χάριν. Η επίσκεψις αγίων Αρχιερέων εις το Άγιον Όρος είναι εξόχως επιτακτική δια την σύσφιγξιν των δεσμών και την ενότητα της εν τω κόσμω στρατευομένης Εκκλησίας μετά του Αγίου Όρους. Διότι το Άγιον Όρος δεν είναι κάτι εκτός της Εκκλησίας. Είναι εν τη Εκκλησία και ζή δια την Εκκλησίαν». Γι’ αυτό και δεν είναι τυχαίο το γεγονός οτι ο άγιος Κύριος τον πήρε κοντά του κατά την γενέθλιο ημέρα της Εκκλησίας, την Αγία Πεντηκοστή.

Ο Γέροντας γεννήθηκε το 1935 στο Παλαιό Φάληρο Αθηνών από ευλαβείς γονείς, τον Αναστάσιο Καψάνη εκ Κυθήρων και την Μαρία Δημητριάδου εκ Νάξου. Τις πρώτες λειτουργικές εμπειρίες μέχρι την ηλικία των 10 ετών έζησε πλησίον του Αρχιμ. Βασιλείου Ατέση, μετέπειτα Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, με τον οποίο επικοινωνούσε μέχρι το τέλος του. Ήδη σε ηλικία 19 ετών άρχισε το ιερό έργο της Κατηχήσεως των παίδων του Παλ. Φαλήρου, οι οποίοι σύντομα αυξήθηκαν τόσο πολύ, ώστε ήταν αδύνατον να στεγασθούν στο υπόγειο του Ιερού Ναού του Αγ. Αλεξάνδρου Παλ. Φαλήρου. Εισήχθη στην Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1953, την οποία ετελείωσε με άριστα. Στην συνέχεια μετέβη για μεταπτυχιακές σπουδές στην Βοστώνη, οπου εγνώρισε την μεγάλη πτώσι της θεολογίας και της ποιμαντικης της Δύσεως και είδε την κρίσι του Οικουμενισμού στην Αμερική. Έκτοτε έγινε διάπυρος εραστής της πατερικής θεολογίας. Μετα την επιστροφή του στην Αθήνα υπήρξε συνεργάτης του Καθηγητου Κων. Μουρατίδου στην έδρα του «Κανονικού Δικαίου και της Ποιμαντικής», στην οποία και κατέθεσε την διδακτορική του διατριβή με τίτλο «Η Ποιμαντικη των φυλακισμένων». Παράλληλα με τις ακαδημαϊκές του δραστηριότητες ίδρυσε στο Παλαιό Φάληρο σπουδαίο κέντρο νεότητος, τον «Παντοκράτορα», οπού εύρισκαν καταφύγιο πολλοί νέοι. Αλλά και ως διδάκτωρ της θεολογικής σχολής δεν ενδιεφέρετο μόνο για την προσφορά διανοητικών γνώσεων στους φοιτητάς αλλά κυρίως λειτουργικών και εκκλησιαστικών εμπειριών, με αποτέλεσμα να δημιουργήση γύρω του ευρύ κύκλο ευλαβών νέων. Ο πόθος του να προσφερθή στον Θεό και τους εν Χριστώ αδελφούς του τον οδηγεί στις τάξεις του ιερού κλήρου. Εκάρη μοναχός

στις 17-2-1972 στην Ιερά Μονή της Θεοτόκου Πεντέλης. Σύντομα μεταβαίνει με μικρή συνοδεία πνευματικών του τέκνων στην Ιερά Μονη Αγ. Γεωργίου Αρμά Χαλκίδος, κατόπιν παροτρύνσεως του αγίου Ιεράρχου Χαλκίδος Νικολάου, οπου ενθρονίζεται ως Καθηγούμενος στις 8 Απριλίου του 1973. Τον Ιούλιο του 1974 μεταφυτεύεται η αδελφότητα του Αγίου Γεωργίου στην Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου Αγίου Όρους. Γίνεται μεγαλόσχημος μοναχός στις 6-81974 από τον Καθηγούμενο Αρχιμ. Διονύσιο. Στις 17 του ιδίου μηνα, μετά την οικειοθελή παραίτησι του Καθηγουμένου Διονυσίου, εκλέγεται Καθηγούμενος Αυτής από την εκ 17 αδελφών παλαιά αδελφότητα της Μονής και στις 26 του αυτού μηνός ενθρονίζεται. Έτσι αρχίζει το μεγάλο στάδιο των αγώνων του μακαριστού Γέροντος, ο οποίος θα ποιμάνη επί 40 χρόνια με φόβο Θεού, πίστι και αγάπη την μικρή αρχικά αδελφότητα, που σύντομα θα αυξηθή σημαντικά. Μάλιστα, χωρίς να το επιδιώξη, προσετέθησαν κάτω από την ποιμαντική του φροντίδα και πολλές γυναικείες αδελφότητες. Ποιός όμως θα μπορέση να περιγράψη τους πόνους του, τους κόπους, τα δάκρυα, τις προσευχές, τις αγωνίες και τους αγώνες του για τα θέματα της Πίστεως και την πνευματική πρόοδο των πνευματικών του τέκνων όλα αυτά τα χρόνια;

Η θεολογία του Γέροντος ήταν η θεολογία των αγίων Πατέρων. Εγνώριζε καλώς τα σύγχρονα θεολογικά ρεύματα. Όμως ουδέποτε παρεσύρετο από αυτά. Εδραιωμένος επί την ασάλευτον πέτραν της ορθοδόξου πίστεως, μπορούσε να διακρίνη τις αποκλίσεις των διαφόρων αυτών ρευμάτων από αυτήν και όταν το έκρινε απαραίτητο, όταν δεν ωμιλούσαν οι πλέον αρμόδιοι από αυτόν, ωμιλούσε με παρρησία αλλά και πολλήν κοσμιότητα, παρουσιάζοντας την ακρίβεια της πίστεως.

Για παράδειγμα, βλέποντας τις συνεχείς περιπτύξεις των Ορθοδόξων με τους Ρωμαιοκαθολικούς και την προσπάθεια πολλών συγχρόνων θεολόγων να παρουσιάζουν τις δύο πλευρές ως τους «δύο πνεύμονας» της «μιας» Εκκλησίας του Χριστού ή ως «αδελφές εκκλησίες», ή την περί εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος «εκ του Πατρός» διδασκαλία της Εκκλησίας έξ ίσου νόμιμη με την διδασκαλία των λατίνων περί εκπορεύσεώς Του «εκ του Πατρός και του Υιού (filioque)», έγραφε και εκήρυττε, τονίζοντας την θεανθρωποκεντρική φύσι της Ορθοδόξου Εκκλησίας, εν αντιθέσει προς την ανθρωποκεντρική των Δυτικών, και άρα το αδύνατον της «ενώσεως των εκκλησιών». Επίσης εκήρυττε το αδύνατον της σωτηρίας των ανθρώπων, εάν το Ευαγγέλιον του Χριστού, οπως διδάσκεται ορθοδόξως, αντικατασταθή από το «κατ’ άνθρωπον» ευαγγέλιον της Δύσεως.

Αντιστοίχους μακροχρονίους αγώνας έκανε με θεολογικά του κείμενα, παρακινούμενος από τον πόνο του και την αγάπη του για τον λαό του Θεού, του οποίου εκινδύνευε άμεσα το αιώνιο μέλλον, για να δείξη το άτοπον και

ψυχώλεθρον του συμφυρμού των Ορθοδόξων με την πανσπερμία των προτεσταντικών παραφυάδων στο Π.Σ.Ε. με τις ανορθόδοξες θεωρίες των «κλάδων», της «ενότητος εν τη ποικιλομορφία» και της «περιεκτικης εκκλησιολογίας», καθώς και των οικουμενιστικών συμπροσευχών.

Κλασικό παράδειγμα της Ορθοδόξου πατερικής θεολογίας του Γέροντος είναι τα θεολογικά του κείμενα, με τα οποία απεκάλυψε την συγχυτική Χριστολογία των συγχρόνων Αντιχαλκηδονίων, που δεν αφίστανται καθόλου από την αρχαία παράδοσί των, και συνέβαλε αποφασιστικώς στην ματαίωσι της επιχειρηθείσης ενώσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας με αυτούς, προτείνοντας τις ορθόδοξες προϋποθέσεις του διμερούς διαλόγου.

Οι διαθρησκειακές εκδηλώσεις δεν έμειναν έξω από την μέριμνά του για την επιδιωκόμενη αλλοίωσι του ορθοδόξου φρονήματος του λαού του Θεού επί ψυχική ζημία αυτού. Ήδη στην κλίνη της βαρειάς του ασθενείας ευρισκόμενος αποστέλλει κείμενό του σε διοργανωθέν συνέδριο κατά της μετατροπής του μαθήματος των θρησκευτικών στα σχολεία από ομολογιακό σε θρησκειολογικό. Επίσης, όταν πληροφορήθηκε την βούλησι της θεολογικής σχολής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης να ιδρύση τμήμα ισλαμικών σπουδών, με πολύ πόνο είπε: «Η Πόλις εάλω».

Η Ποιμαντική του Γέροντος ήταν η ποιμαντική του Ευαγγελίου και των Αγίων Πατέρων. Δεν ήθελε να κατασκευάση τυποποιημένους ανθρώπους, αλλά ανθρώπους που ελεύθερα θα λατρεύουν τον Θεό και θα ζητούν να ζήσουν την κατά Χριστόν ζωή. Προσπαθούσε να διακρίνη τα ιδιαίτερα χαρίσματα του κάθε ανθρώπου και να τον βοηθήση να τα αξιοποιήση για την σωτηρία του και την ωφέλεια του πληρώματος της Εκκλησίας.

Ήταν πολύ ανεκτικός στους παρεκτρεπομένους. Ποτέ δεν κατέκρινε τους άλλους. Πάντοτε είχε να πη ένα καλό λόγο για όλους. Ποτέ δεν έψεγε τους πταίοντας κατά πρόσωπο. Όμως στις συνάξεις της αδελφότητος παρουσίαζε τό σφάλμα του αδελφού με αγάπη, χωρίς να αποκαλύπτη το πρόσωπό του, με αποτέλεσμα ο πταίστης να μετανοή συναισθανόμενος το λάθος του μαζί με άλλους που εθεώρουν τον εαυτό τους υπεύθυνο. Η ποιμαντική του δεν εχαρακτηρίζετο ούτε από νομικισμό ούτε από αντινομισμό, όπως εύστοχα αναλύει στο βιβλίο του «Η Ποιμαντικη Διακονία κατά τους Ιερούς Κανόνας».

Όταν οι αδελφοί υφίσταντο πόλεμο δαιμονικό, συνέπασχε και συνηγωνίζετο μαζί των. Αφιέρωνε πολλές ώρες για να τους παρηγορή και ενισχύη. Εφθείρετο συνεχώς η υγεία του στήν προσπάθειά του να βοηθή τους πολεμουμένους αδελφούς. Πολύ περισσότερο πονούσε, όταν έβλεπε ότι δεν υπήρχε διάθεσις μετανοίας. Τότε έλεγε:

«Όταν βλέπω ότι σφάλλετε εις κάτι, δεν σας μαλώνω, επειδή δεν σηκώνετε το μάλωμα. Πονάω όμως πολύ και υποφέρω εσωτερικά. Καταφεύγω όμως εις τον Θεόν δια της προσευχής και τον παρακαλώ να σας φωτίση, για να γνωρίσετε το σφάλμα σας και να διορθωθήτε».

Θεμελιώδες στοιχείο της ποιμαντικής του Γέροντος ήταν η θεανθρωποκεντρική προοπτική της. Δεν συνέδεε τα πρόσωπα που του έστελλε ο Θεός με τον εαυτό του αλλά με τον Χριστό μας. Κατηύθυνε όλους σ' Αυτόν, θεωρώντας τελείως ανεπαρκή τον εαυτό του. Έλεγε ταπεινά: «Εγώ δεν επαρκώ προς διαποίμανσί σας. Παρακαλώ όμως τον Θεόν και λέγω, εάν είναι να απωλεσθή κανείς, να μη απωλεσθή αυτός αλλά εγώ εις την θέσιν αυτού. Πιστεύω δε ότι ο Κύριος εν ημέρα κρίσεως θα μου πη ότι, επειδή έβαλες την ψυχή σου υπέρ του τέκνου σου, θα τον σώσω και θα βάλω και σένα στην βασιλεία μου».

Στα τελευταία χρόνια επέτρεψε ο Θεός να περάση πολύ μεγάλες θλίψεις προερχόμενες από πνευματικά του τέκνα, για τα οποία είχε δαπανηθή με θεοπρεπή αγάπη. Επίσης η πάντοτε εύθραυστη υγεία του παρουσίασε σοβαρωτάτη επιδείνωσι. Όλα αυτά τα υπέμεινε με θαυμαστή καρτερία, ειρήνη και απόλυτη εμπιστοσύνη στο άγιο θέλημα του Θεού. Τότε φάνηκε ακόμη καθαρώτερα αυτό που πάντοτε ήταν. Ότι ήταν ησυχαστής και λάτρης του Θεού εν τη καρδία. Ουδέποτε αργολογούσε. Σιωπούσε και προσηύχετο. Αν και λόγω των προβλημάτων της υγείας του δεν μπορούσε ποτέ να μείνη μόνος χωρίς τους διακονητάς του, διατηρούσε την εσωτερική ησυχία και την αδιάλειπτη καρδιακή προσευχή, όπως φανέρωνε η πάντοτε ειρηνική και ειρηνοποιούσα τους γύρω του μορφή του και οι θεοφώτιστες και διακριτικές του αποφάσεις, συμβουλές και τοποθετήσεις στα θέματα που εκαλείτο να εκφέρη γνώμη.

Ο Γέροντας εκοιμήθη ανήμερα της Πεντηκοστής στις 8-6-2014 και η ψυχή του ανήλθε στο ουράνιο θυσιαστήριο, ενώ η επί γης Εκκλησία του Χριστού, εορτάζουσα τα γενέθλιά της, τον προέπεμψε με πόνο αλλά και χαρά πνευματική, δεομένη υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του και παρακαλώντας τον να δέεται υπέρ πάντων ημών.

Πηγή: Μηνιαίο περιοδικό Ιεράς Μητροπόλεως Πειραιώς, Πειραϊκή Εκκλησία, έτος 24ο, τεύχος 263, σελ 14-17, Οκτώβριος 2014.